

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

Obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo kao instrument razvoja mladih

Pozicijski dokument Mreže mladih Hrvatske

Uvod

Građansko obrazovanje jedan je od temeljnih stupova demokratskog društva. Izostanak tog važnog i djelotvornog elementa društvenog razvoja dovodi u pitanje samu demokraciju, njezina načela i rezultate na brojnim razinama. Stavljanje ljudskih prava i aktivnog sudjelovanja građana u okvire obrazovnog sustava čini društvo pluralističkim, aktivnim, inkluzivnim i otvorenim, a njegove građane i građanke odgovornim i punopravnim članovima zajednice, sposobnim donositi informirane i promišljene odluke o pitanjima od važnosti za društvo u kojem žive i djeluju. Uključivanje građanskog odgoja i obrazovanja u sve razine obrazovnog sustava izravno utječe i na razinu sudjelovanja mladih u društvu te na njihovu participaciju u procesima donošenja odluka, predstavljajući tako jedan od važnijih preduvjeta za razvoj sektora mladih, a osobito njihova društvenog angažmana.

Unatoč svim naporima koje su u posljednjih 20 godina poduzimaju razni dionici, u Hrvatskoj građanski odgoj i obrazovanje još uvijek nije dio formalnog obrazovnog sustava te je implementacija različitih sadržaja koje ono obuhvaća još uvijek sporadična i uglavnom ovisi o angažmanu i dobroj volji pojedinih učitelja i nastavnika. Iz tog razloga, Mreža mladih Hrvatske, kao krovna organizacija mladih te članica Europskog foruma mladih, ali i kao jedan od pokretača Inicijative za kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo, već godinama aktivno zagovara kvalitetno i sustavno uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u sve razine obrazovnog sustava. Zagovarački rad Mreže u ovom području se posebno afirmirao kroz rad u Nacionalnom odboru za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo te kroz aktivno sudjelovanje u izradi različitih strateških i zakonodavnih dokumenata Vlade kao što je Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2013. do 2016., Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016., Strategije za razvoj volonterstva te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu, koji obuhvaćaju ili se dotiču ovog područja obrazovanja.

Premda je u tijeku prva godina eksperimentalne provedbe kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja u dvanaest osnovnih i srednjih škola diljem Hrvatske, u koju je projektom "Novo doba ljudskih prava i demokracije u školama" uključena i sama Mreža mladih Hrvatske, javnosti još nije poznata vizija sustavnog i dugoročnog uvođenja građanskog obrazovanja u hrvatski obrazovni sustav.

Mreža mladih Hrvatske (MMH) je savez od preko 60 nevladinih udruga mladih i za mlade koji u Republici Hrvatskoj djeluje kao nacionalna krovna organizacija mladih (eng. National Youth Council) i članica je Europskog foruma mladih. MMH je nevladina, neprofitna i nestranačka udruga osnovana u prosincu 2002. godine. MMH zagovara i promiče interese i stavove mladih na načelima tolerancije, razumijevanja te poštivanja njihovih prava i potreba.

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

Ono što ocjenjujemo pozitivnim jest da se po prvi puta nakon nekoliko godina naših zagovaračkih napora građanski odgoj i obrazovanje uvodi u formalni obrazovni sustav, uključeni su dionici i iz drugih sektora, a ne samo iz civilnog društva. Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta donijelo je 2012. Odluku¹ o eksperimentalnom uvođenju ovog predmeta u 12 škola, Agencija za odgoj i obrazovanje se uključila svojim naporima u eksperimentalno provođenje, a značajnu ulogu je zauzeo i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Tako se prvi puta ulažu zajednički napori iz više sektora, a to je jedini put ka uspješnom uvođenju građanskog odgoja i obrazovanja.

Međutim, ono što brine i oko čega nam predstoji daljnja koordinacija i zagovarački rad, osim spomenutog manjka vizije, jest i nedostatak promišljenog i strateškog plana uvođenja ovog predmeta u škole, kao i manjak političke volje da se takav sveobuhvatan plan donese. Ključ uvođenja i, što je još važnije, uspješnog provođenja ovog predmeta u školama jest zajednički rad svih relevantnih dionika u ovom području:

- organizacija civilnoga društva koje imaju uvid u stanje na terenu i potrebe korisnika,
- stručnjaka koji će razvijati kurikulum i pratiti provedbu,
- nastavnika koji trebaju biti multiplikatori znanja i koje tim znanjima treba opremiti,
- institucija koje trebaju svojim kapacitetima i sredstvima pružiti sustavnu podršku.

Iz svih navedenih razloga Mreža mladih Hrvatske, kao aktivan zagovarač i relevantan akter na ovom području, donosi ovaj pozicijski dokument kako bi skrenula pozornost na potrebu daljnjeg osmišljavanja i donošenja jedinstvene nacionalne strategije za službeno uvođenje građanskog obrazovanja na sve razine obrazovnog sustava u Hrvatskoj te tako doprinijela povećanju društvene participacije mladih i odgovorila na sveopću društvenu i političku apatiju kojom je ta populacija posljednjih godina iznimno pogođena.

Vrijednost neformalnog obrazovanja

Posljednjih desetljeća cjelokupno društvo sve više prepoznaje vrijednost neformalnog obrazovanja. Shvaćeno kao učenje koje se događa izvan institucionalnog konteksta, ono je ključna karika u konceptu cjeloživotnog učenja, a osobito je važno u području rada s mladima.

Neformalno obrazovanje je strukturirano, temelji se na ishodima učenja, vremenski je definirano i namjerno. Za razliku od formalnog obrazovanja, uglavnom ne vodi do stjecanja diplome, ali se

¹ Odluka o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u dvanaest osnovnih i srednjih škola u 2012./2013. i 2013./2014. u školskoj godini (KLASA: 602-01/12-01/00370, URBROJ: 533-21-12-0002)

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

posljednjih godina ulažu veliki napori od strane relevantnih dionika u civilnom i javnom sektoru kako bi se ishodi neformalnog obrazovanja formalno priznavali. Neformalno učenje je participativno i usredotočeno na učenika te, kao takvo, snažno odgovara na individualne potrebe, želje i interese. Druge važne karakteristike neformalnog obrazovanja uključuju vršnjačko učenje i raznolikost pristupa, metoda i ciljanih skupina.

U današnjem društvu stalnih promjena i globalizacije, obrazovanje je ključan instrument u ispunjavanju širokih društvenih ciljeva. U formalnom obrazovnom sustavu to uglavnom znači učenje za diplomu i svijet rada, a neformalno obrazovanje ima u vidu širi društveni kontekst. Ono omogućuje (mladim) ljudima usvajanje znanja i vještina te doprinosi osobnom razvoju, socijalnoj inkluziji i aktivnom građanstvu. Sudjelovanje o aktivnostima neformalnog obrazovanja doprinosi na razne načine usvajanju 8 ključnih kompetencija u okviru cjeloživotnog učenja: sposobnost komuniciranja na materinjem i stranom jeziku, razumijevanje i korištenje znanja iz matematike, znanosti i tehnologije, informatička pismenost, sposobnost učenja, društvene i građanske vještine, poduzetnička inicijativa i interkulturalne kompetencije. U području rada s mladima neformalno obrazovanje se osobito usmjerava na poticanje aktivnog sudjelovanja u društvu, osobni razvoj, društvenu koheziju, što ga izravno povezuje s ciljevima odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

Značaj neformalnog obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo definirano je prema Svjetskom programu za obrazovanje za ljudska prava Ujedinjenih naroda kao "edukacije, treninzi i informacije čiji je cilj izgradnja univerzalne kulture ljudskih prava." Pritom obrazovanje za ljudska prava ne promiče samo znanje o ljudskim pravima i mehanizme njihove zaštite, već nastoji razviti i vještine koje su potrebne za promociju, primjenu i zaštitu ljudskih prava u svakodnevnim situacijama. Na taj način utječe na razvoj stavova i vještina i radi na demokratizaciji društva i širenju ideje odgovornog i aktivnog demokratskog građanina. Prema organizaciji *Amnesty International* obrazovanje za ljudska prava je "osnova za adresiranje uzroka povrede ljudskih prava, prevencije kršenja ljudskih prava, borbe protiv diskriminacije, promicanje jednakosti i poticanje aktivnosti i participacije građanina i građanki u demokratskim procesima donošenja odluka".

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo sadrži tri osnovne dimenzije:

1. Učenje O ljudskim pravima – što su ljudska prava i koji su mehanizmi njihove zaštite;
2. Učenje KROZ ljudska prava – razumijevanje konteksta i organizacije obrazovanja za ljudska prava te važnosti da je obrazovanje za ljudska prava proces usklađen s temeljnim vrijednostima kulture ljudskih prava (participacija, sloboda izražavanja itd.);

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

3. Učenje ZA ljudska prava – putem razvijanja vještina, stavova i vrijednosti temeljene na kulturi ljudskih prava i uvažavanja temeljnih sloboda svih.

Ovako sveobuhvatno i široko djelovanje ciljeva i dimenzija odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo stavlja veliki izazov suvremenim odgojno-obrazovnim dionicima. Imajući na umu specifičnosti formalnog i neformalnog obrazovanja, neformalno obrazovanje trenutno ima mogućnosti bolje odgovoriti na potrebe odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo. Neformalno obrazovanje uključuje raznolike edukacije, treninge, radionice i seminare na pojedine teme iz područja obrazovanja za ljudska prava. Pritom se predavači i osobe koje rade s mladima² koriste raznim metodama neformalnog učenja u kojima se potiče aktivnost sudionika i sudionica. Van sustava formalnog obrazovanja, neformalno obrazovanje ima fleksibilnost u prilagodbi tema, tempa rada i korištenih metoda prema specifičnostima skupine s kojom se radi. Mogućnost rada u manjim skupinama i poticanja rasprava daje dodatni doprinos razvijanju stavova i vrijednosti polaznika i polaznica, a korištenje metoda kojima se osvješčuju nejednakosti u društvu te različite situacije kršenja i povreda ljudskih prava potiču ih na aktivno sudjelovanje s ciljem zaštite vlastitih i tuđih ljudskih prava. Dodatan doprinos neformalnog obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u usporedbi s formalnim obrazovnim sustavom jest u profilu edukatora/ica. Neformalne edukacije uglavnom provode osobe koje su sudjelovale u raznim oblicima neformalnih obrazovnih programa. Na taj način sustavno su razvijale kompetencije rada s mladima kao što su: prilagodljivost, fleksibilnost, sposobnosti rješavanja problema, umijeće vođenja, profesionalni odnos prema poslu i razvijanje radnih tehnika, spremnost na timski rad i razvijanje kvalitetnih ljudskih odnosa te informatička pismenost³, koje su nužne za provođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo. Također, unutar sustava neformalnih edukacija susretali su se sa temama iz ovog područja, što ne mora nužno biti slučaj unutar visokoškolskih institucija iz kojih "izlaze" nastavnici i nastavnice.

Vijeće Europe u Povelji o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava (2010.)⁴ navodi nevladine organizacije i organizacije mladih kao značajne dionike u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava putem sustava neformalnog obrazovanja te ističe važnost prepoznavanja ovih dionika od strane donositelja odluka u svrhu podupiranja i osiguravanja potrebnih uvjeta za daljnju organizaciju neformalnih programa za obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

² Youth worker

³ Prema Studiji Society for Human Resource Management i Wall Street Journal

⁴ http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Charter/Charter_brochure_EN.pdf

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

Značaj obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u formalnom obrazovanju

Današnje društvo traži odgovore na nove potrebe s kojima se susreće unutar procesa rušenja totalitarnih društava, opadanja povjerenja građana u demokratske institucije i nezainteresiranosti mladih za političke procese, masovnih migracija i porasta pluralnih društava, globalizacije, krize okoliša, međunacionalnim i međuetničkim netrpeljivostima, porasta nasilja, terorizma, prijetnje globalnom miru itd. (Spajić-Vrkaš i sur., 2004.). Rezultati istraživanja u Hrvatskoj jasno pokazuju kako i mi pratimo te suvremene "trendove". Prema istraživanju političke pismenosti i stavova o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji među učenicima završnih razreda srednjih škola, koje je proveo GONG i Fakultet političkih znanosti, svega 55% učenika/ica zna što je Ustav Republike Hrvatske, a jednak je postotak upoznat s činjenicom da je politički sustav u Hrvatskoj parlamentaran. 40,8% mladih srednjoškolaca se slaže u potpunosti s tim da bi Hrvati u Hrvatskoj trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda, dok se njih 30,1% izjašnjava kako bi Ustavom Hrvatsku trebalo definirati kao državu isključivo hrvatskog naroda. Prema istraživanju "Mladi i ljudska prava u Hrvatskoj" (Ilišin & Baranović, 2004.) mladi u Hrvatskoj visoko prihvaćaju ljudska prava na načelnoj razini, no u konkretnim životnim okolnostima pokazuju znatno veće nepoznavanje zbilje i međusobno nesuglasje.

Rezultati istraživanja pokazuju nesrazmjer između suvremenih izazova društva i političkih sustava u kojima djelujemo te znanja i vještina koja mladi posjeduju. Nepostojanje znanja o osnovnim društvenim procesima, nepovjerenje u političke institucije dovodi ka pasivizaciji mladih na dvije razine:

- mladi ne žele sudjelovati u promjenama unutar zajednica u kojima djeluju;
- mladi ne posjeduju kompetencije kojima bi postali kvalitetni akteri u društvenim procesima.

Kao rješenje ovog jaza zadnjih se desetljeća razvija niz obrazovnih programa koji u većoj ili manjoj mjeri promiču ideju ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i sloboda, jednakosti i odgovornosti. Obrazovni program koji se razvio u Hrvatskoj naziva se građanski odgoj i obrazovanje. Spajić-Vrkaš i sur. (2004.) navode da je "...glavni cilj građanskog obrazovanja priprema informiranog, aktivnog i odgovornog građanina koji, sudjelovanjem u procesu odlučivanja, pridonosi razvoju demokracije i građanskog društva. Osim razumijevanja temeljnih pojmova i načela ustroja demokratske vlasti, odnosa građanina i institucija vlasti, nužnosti zaštite građanskih i političkih prava i sloboda, vladavine prava itd., građansko obrazovanje ističe potrebu razvoja participativnih vještina, vođenja, timskog rada, dijaloga i sl., privrženost temeljnim vrednotama demokracije te jačanju individualne i kolektivne odgovornosti za stabilnost građanskog društva". S obzirom na sveobuhvatnost ciljeva građanskog odgoja i obrazovanja njegova integracija u formalni odgojno - obrazovni sustav podrazumijeva korištenje elemenata neformalnog obrazovanja i time utječe na pozitivne promjene u formalnom obrazovnom sustavu.

Šalaj (2002.) opisuje četiri modela uvođenja građanskog obrazovnog programa u školske sustave. U prvom modelu građansko obrazovanje je dio školskog sustava, ali se ne uvodi u formalni školski

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

kurikulum izravno kao zaseban predmet, već se polazi od pretpostavke da će učenici neizravno steći potrebna znanja i vještine kao posljedicu ukupnog procesa školovanja u okviru skrivenog kurikuluma⁵ škole koja djeluje kao demokratska zajednica. Drugi model razlikuje se od prvog po tome što se građansko obrazovanje izravno smješta unutar formalnog školskog kurikuluma, iako i dalje ne predviđa uvođenje zasebnog školskog predmeta. Građansko obrazovanje se u ovom modelu tretira kao međupredmetno ili transkurikulumsko obrazovno načelo koje treba prožimati čitav kurikulum te se provodi u obliku međupredmetnog pristupa⁶ određenim temama, a ne kao zaseban samostalni dio kurikuluma. U trećem i četvrtom modelu koje navodi Šalaj (2002.) građansko obrazovanje je sastavni dio formalnog školskog kurikuluma. U trećem modelu ukupno društveno obrazovanje učenika odvija se kroz jedan školski predmet kojemu je osnovna zadaća poučavanje sadržaja vezanih uz područja društvenih znanosti. Stoga se unutar kurikuluma izdvaja jedan predmet u kojemu su, najčešće, integrirane spoznaje iz područja sociologije, politologije, ekonomske i pravne znanosti. U četvrtom modelu, građansko obrazovanje unutar formalnog kurikuluma dobiva svoje zasebno mjesto u obliku jednog ili više školskih predmeta.

Prvi i drugi model zahtijevaju od svakog učitelja i nastavnika da poznaju i u svoj predmet integriraju sadržaje političkog obrazovanja, ali to nije isključiva odgovornost niti jednog od njih, zbog čega je upitna njihova provedivost i ujednačenost, a nejasni su ishodi i otežano praćenje implementacije. Prednosti trećeg i četvrtog modela su te što je jasno razrađen nastavni plan i program kojem se učenici poučavaju, određeno vrijeme kada ih se poučava te je određen učitelj ili nastavnik koji poznaje područje i koji je zadužen za profesionalni razvoj u okviru tog područja.

Značaj građanskog odgoja i obrazovanja unutar formalnog obrazovnog sustava ugleda se u funkcionalnim dimenzijama kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja. On podrazumijeva djelovanje na tri dimenzije:

1. stjecanje građanskih znanja,
2. razvoj građanskih vještina i sposobnosti,
3. stjecanje građanskih stavova i vrijednosti.

Međusobna isprepletenost tih triju dimenzija stvara kompetentnog i aktivnog demokratskog građanina koji posjeduje određena znanja, ali i vještine i sposobnosti kako ta znanja iskoristiti u svakodnevnim situacijama. Na taj način svaki pojedinac svojim djelovanjem utječe na demokratizaciju svih zajednica u kojima djeluje (obitelj, škola/posao, lokalna zajednica, država, svijet). Uvođenjem

⁵ Skriveni kurikulum pretpostavlja učenje stavova, normi, vjerovanja, vrijednosti i pretpostavki, što je sve često izraženo u vidu pravila, rituala i propisa (Seddon, 1983).

⁶ Međupredmetno povezivanje tema je metodološki pristup koji se postiže definiranjem odgojno-obrazovnih područja i međupredmetnih tema te tako omogućuje holistički pristup učenikovu znanju.

građanskog odgoja i obrazovanja, u svim njegovim dimenzijama, u odgojno-obrazovne institucije, škole bi se postupno transformirale u demokratske zajednice u kojima bi se odluke donosile zajednički. Građanski odgoj i obrazovanje sastoji se od šest strukturalnih dimenzija: ljudsko-pravna, politička, društvena, gospodarska, kulturna i ekološka. Važnost kontinuiranog i sustavnog uključivanja ovih sadržaja u formalni školski sustav od najranije dobi nalazi se u sveobuhvatnosti korisnika obaveznog školovanja. Poznavanje teme iz područja sustava ljudskih prava, funkcioniranja političkih procesa, društvenih, gospodarskih, kulturnih i ekoloških sustava, nužno je za kvalitetu života svakog pojedinca koji živi u današnjem promjenjivom društvu. Kroz obavezni školski sustav u jednom trenutku prolazi svaka osoba te je stoga formalno obrazovanje najprimjereniji instrument za stvaranje čvrste podloge za istinsko ožvjljenje demokracije.

Kako odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo pridonosi razvoju mladih⁷?

Razvoj mladih je sveukupnost fizičkih, socijalnih i emocionalnih procesa koji djeluju tijekom adolescencije, od 10. do 24. godine. Podrazumijeva proces kroz koji mladi ostvaruju i razvijaju kognitivne, socijalne i emocionalne vještine te sposobnosti nužne za svakodnevni život⁸. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, odnosno građanski odgoj i obrazovanje, odstupa od formalnog sustava obrazovanja tako što se u svojim vrijednosnim polazištima, metodama rada i potrebnim kompetencijama razlikuje od onoga što nalazimo u školskim klupama. Školski sustav naglašava svoju obrazovnu komponentu te od mladih ljudi očekuje da što bolje zapamte i reproduciraju stvari koje su čuli od svojih nastavnika/ica ("onih koji znaju") te tako zadovolje svoju ulogu "onih koji trebaju naučiti". Svakodnevne situacije i suvremeno tržište rada jasno nam pokazuju da tradicionalno obrazovanje više nije dovoljno. Potrebni su nam neki drugi oblici kojima mlade učimo nekim drugim znanjima kojima koncept cjeloživotnog učenja⁹ postaje stvarnost. Građanski odgoj i obrazovanje svojim metodama i funkcionalnim dimenzijama nastoji odgovoriti na ove izazove i pripremiti mlade ljude na svakodnevne situacije u kojima će se naći svaki puta kada iskorače iz učionica. Građanski odgoj i obrazovanje podrazumijeva korištenje metoda neformalnog učenja unutar učionica. Neke od metoda neformalnog obrazovanja su sljedeće: rad u parovima, rad u grupama, oluja ideja, igra uloga, rasprave, debate, metode iskustvenog učenja, metode razgovora, metode eksperimenata, individualni radovi, mentorski rad i slično. Sve navedene metode učenika stavljaju u središte procesa učenja, potiču ga na aktivnost i učenje "na vlastitoj koži" te omogućuju i potiču korištenje novih tehnologija. Osim toga, ovakve metode rada u nastavi umanjuju nejednakosti i neravnopravne šanse pojedinaca uključenih u obrazovanje.

⁷ Youth development

⁸ Prema [University of Minnesota Extension Center for Youth Development](#)

⁹ Cjeloživotno učenje su sve vrste učenja tijekom odrasle dobi s ciljem unapređivanja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnog, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca.

Metode rada koje učenika stavljaju u središte zadovoljavaju njegove potrebe i odgovaraju na specifične interese svakog pojedinca. Također, umanjuju usredotočenost kurikuluma na tradiciju, povijest i jezik dominantne kulture. Metode neformalnog obrazovanja zahtijevaju moderatora koji dobro poznaje dinamiku grupe i materiju koju predaje te koji posjeduje komunikacijske vještine i vještine timskog rada. Takve metode zahtijevaju nekog novog nastavnika, nekog novog pedagoga, psihologa i ravnatelja, zahtijevaju drugačije okruženje, nove učionice i nove ideje. Već niz godina organizacije civilnog društva provode brojne programe neformalnog obrazovanja koji mogu služiti kao stalan izvor inovacije u okviru formalnog odgojno-obrazovnog sustava na razini metoda i sadržaja.

Građanski odgoj i obrazovanje, osim uvođenjem novih metoda rada, potiče veću aktivnost učenika unutar samih učionica te stoga navodi i na promjenu odnosa učenik-učitelj. Veća aktivnost učenika unutar učionice radi na razvoju njegovih vještina i sposobnosti, stavova i vrijednosti. Takva znanja stečena iskustvenim učenjem¹⁰ su kvalitetnija i dugotrajnija. Osim toga, učenici na taj način imaju mogućnost sudjelovati u izgradnji kurikuluma te tako omogućiti da on odgovara na njihove potrebe, potencijale i interese. Pitanje koje ovdje trebamo postaviti jest "Kome obrazovanje treba služiti?". Odgovorom na to pitanje dobivamo i glavni razlog zašto učenik mora biti aktivniji u nastavnom procesu. Aktivnost učenika potiče razvijanje odnosa učitelj-učenik, koji se mora temeljiti na međusobnom uvažavanju, toleranciji i shvaćanju da obje strane u tom procesu mogu i trebaju svakodnevno učiti.

Jedna od glavnih razvojnih postignuća na koja potiče odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo jest razvoj kritičkog promišljanja. Kritičko promišljanje nadilazi puko pamćenje činjenica te navodi učenika/icu na promišljanje o onome što uče. S vremenom utječe na razvoj mladih kroz razvoj osobina kao što su samouvjerenost, sistematičnost, analitičnost, prosuđivanje situacija, otvorenost te traženje istine. Kada učenik/ica razvije sposobnost kritičkog promišljanja on/ona pristupa problemu na način da ga definira, sustavno prikuplja informacije o njemu, traži moguća rješenja, odabire jedno od rješenja i na kraju vrednuje čitav proces radi vlastita napretka, kao i poboljšanja samog procesa. Na ovaj način odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo utječe na cjelokupni razvoj mlade osobe stvarajući kompetentnog, odgovornog, samopouzdanog građanina koji će svojom aktivnošću doprinijeti razvoju demokratske zajednice i boljeg društva za ostale (mlade) ljude.

¹⁰ Učenje kroz iskustvo ili iskustveno učenje podrazumijeva učenje kroz rad, odnosno učenje „čineći“.

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska
OIB: 25858858563

+385 1 4573 937
+385 1 4611 032

www.mmh.hr
info@mmh.hr

Temeljem ovoga, Mreža mladih Hrvatske donosi sljedeće preporuke:

* Mjerodavnim institucijama:

1. Sustavno i kvalitetno uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u i to kao međupredmetna tema i obavezni nastavni predmet koji uključuje sve 3 funkcionalne dimenzije (znanja, vještine/sposobnosti, stavovi/vrijednosti) te svih 6 strukturalnih dimenzija (ljudsko-pravna, politička, društvena, gospodarska, kulturna i ekološka).
2. Uvođenje predmeta odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u sve visokoškolske institucije, s posebnim naglaskom na one koje razvijaju profesije nastavnika/ica.
3. Osigurati dodatne edukacije i treninge za postojeće nastavnike/ice iz područja odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
4. U suradnji s organizacijama civilnog društva i samim nastavnicima/icama raditi na razvoju priručnika za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
5. Raditi na osvještavanju javnosti i medija o važnosti uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja u formalni obrazovni sustav.
6. Osigurati i unaprijediti financijsku i drugu potporu neformalnim programima obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
7. Promovirati kvalitetne neformalne programe obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo te poticati suradnju obrazovnih institucija na svim razinama s organizacijama civilnog društva koje osmišljavaju i provode te programe.

* Nastavnicima/icama

1. Kontinuirano raditi na sustavnom uvođenju metoda neformalnog obrazovanja u učionice.
2. Jačati aktivnost učenika na satovima te tako raditi na razvoju samopouzdanja, razvoju kritičkog mišljenja, te cjelovitom fizičkom, kognitivnom i emocionalnom razvoju svake mlade osobe.
3. Raditi na vlastitom usavršavanju u temama, znanjima i metodama provođenja građanskog odgoja i obrazovanja.
4. Suradivati s organizacijama civilnog društva i uključivati njihove programe u učionice.
5. Kao jedan od ključnih elemenata građanskog odgoja i obrazovanja potrebno je poticati uređenje i razvoj područja učeničkog sudjelovanja kroz učenička vijeća na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini u osnovnim i srednjim školama.

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska

OIB: 25858858563

+385 1 4573 937

+385 1 4611 032

www.mmh.hr

info@mmh.hr

* Organizacijama civilnog društva:

1. Uključiti se u Inicijativu za kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo te tako pridonijeti sustavnom zagovaračkom procesu kojim se nastoji građanski odgoj i obrazovanje kvalitetno uvesti u odgojno-obrazovni sustav.
2. Poticati i osvještavati među svojim članovima/cama, suradnicima, partnerima i korisnicima važnost uvođenja ovog predmeta u formalni obrazovni sustav.
3. Suradivati kroz razmjenu programa i iskustava s drugim organizacijama civilnog društva i s obrazovnim institucijama radi razvitka neformalnih programa obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
4. Osigurati kvalitetu vlastitih neformalnih programa, temeljiti ih u potrebama lokalnih i šire zajednice i razvijati sustave samoevaluacije.

Vladimira Nazora 22
10000 Zagreb, Hrvatska

OIB: 25858858563

+385 1 4573 937

+385 1 4611 032

www.mmh.hr

info@mmh.hr

Literatura:

1. Baranović, B. & Ilišin, V. (2004.). Mladi i ljudska prava u Hrvatskoj. U: Sociologija sela, 165/166 (3/4), 339-361.
2. Spajčić-Vrkaš, V. , Stričević, I., Maleš, D. & Mijatović, M. (2004). Poučavati prava i slobode. Zagreb: Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
3. Šalaj, B. (2002): Modeli političkoga obrazovanja u školskim sustavima europskih država. Politička misao, XXXIX, 3, str. 127–144.
4. http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Charter/Charter_brochure_EN.pdf
5. <http://gong.hr/news.aspx?NewsID=3448&PageID=1>, pretraženo 17.02.2013.